

ФІЛОСОФІЯ ТА ПОЛІТОЛОГІЯ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ КУЛЬТУРИ

ISSN [2663-0265](#) (print) ISSN [2663-0273](#) (online)

Journal home page: <https://fip.dp.ua/index.php/FIP>

МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

Максим Володимирович Яковлєв

Кандидат політичних наук, доцент,
завідувач кафедри міжнародних відносин,
керівник Школи політичної аналітики,
Національний університет
«Києво-Могилянська академія»,
вул. Г. Сковороди 2, Київ, 04070, Україна

Maksym Volodymyrovych Yakovlyev

PhD in Politics, Associate Professor,
Head of Department of International Relations,
Director of School for Policy Analysis,
National University of Kyiv-Mohyla Academy,
Skovoroda st. 2, Kyiv,
04070, Ukraine

Email: yakovlevmv@ukma.edu.ua, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7774-3513>

УДК: 001.82+303.725.3]:[32.001+81'37]

**ТРОПИ І ПОЯСНЕННЯ В ПОЛІТИЧНИХ ДИСКУРСАХ:
СПРОБА ЛІНГВО-ПОЛІТИЧНОЇ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ**

Received 21 May 2021; revised 18 June 2021; accepted 29 June 2021

DOI: 10.15421/352117

Анотація

У статті розглядається використання тропів як риторичних прийомів на прикладі політичного дискурсу про історичний контекст і міжнародні відносини. Ідентифіковані на емпіричному матеріалі тропи ілюструють можливості пояснення в суспільствознавчих дисциплінах, з оперттям на методологічні підходи до пояснення, розроблені Ю. Міганом і П. Ротом, за якими пояснення у соціальних науках можливе як системна парадигма, в якій ідентифіковані структурні елементи у вигляді змінних та зв'язків між ними, що регулюються певними принципами. Ю. Міган використовує метафору карти по відношенню до пояснення: масштаб і форма залежить від позиції дослідника, а її формат – від конкретних дослідницьких завдань. За П. Ротом, у суспільствознавстві є низка пояснень, які просто неможливі без нарративного викладу, в яких нарратив і є поясненням і які він називає «сутнісно нарративні пояснення». Проведений аналіз на прикладі витягів з праць Д. Самтера і С. Корсунського демонструє, що складні тропи (приміром металепис) дозволяють ідентифікувати складові дискурсу та відтворити зв'язки між ними, які практично неможливо передати за допомогою символічної чи «сухої» наукової мови.

Ключові слова: *концептосфера політичної науки, дискурс-аналіз, міждисциплінарні лінгвістично-політологічні дослідження, політична теорія, методологія наукових досліджень, термінознавство.*

**Tropes and explanation in Political Discourses:
an attempt of linguo-political interpretation**

Abstract

This article presents an attempt at interpretation of how tropes as part of rhetoric are used in order to provide an explanation for complex phenomena within the framework of political discourse. This article also identifies different tropes in a number of examples of discourses related to domestic and foreign politics and policies in a general sense. The theories of how explanation work are based on the writings of Eugene Meehan and Paul Roth. E. Meehan developed a system paradigm of explanation in social science in which explanation is the application of a logical system to a description and, in turn, system is defined as formal logical structures, sets of variables and the rules governing interactions between them. Political discourse cannot be interpreted as strict logical systems, however the components of such discourse (that merely resemble the notion of “variable”) can and should be identified. E. Meehan also claimed that explanation is in many respects analogous to a map since it records the results of observation, depends upon the standpoint of its author and must suit the needs of the user. P. Roth, on the other hand, developed a concept of narrative explanation and for him some explanations are essentially narrative, which means that narrative sentence in them serves as explanandum statement and meaning explained in them is non-detachable from its narrative

form. P.Roth also claims that description serves as justification in narrative explanations, and narrative are also capable of developing contexts. Approaches of E.Meehan and P.Roth can be used to provide a linguistic-political interpretation of how tropes as means of rhetoric as used to explain complex political phenomena: they help to identify the components of discourse (as even their actors that can be marked indirectly to referring to them by using disphemisms) and illustrate the complexity of their interactions and interrelations, especially when complex tropes like metalepsis are used to show the transitions of meanings from abstract notions to facts and day-to-day examples of political practices, and in this article the extracts from writings of D.Satter and S.Korsunskyi illustrate these points.

Key words: *concepts' sphere of political science, discourse analysis, interdisciplinary linguistic-political studies, political theory, social science research methodology, terminology science.*

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Пояснення будь-якої теорії, що стосується складних суспільних і політичних процесів національного чи міжнародного рівня, з очевидністю потребує розгорнутого викладу у вигляді тексту. Ми сприймаємо це як даність, як річ цілком очевидну. На противагу до наук природничих, де теорії та гіпотези, які висувуються на основі цих теорій і потім перевіряються на емпіричному матеріалі, записуються у символічному (математичному) вигляді, суспільствознавство покладається на мову та її можливості. Разом з тим, відчутний брак філософсько-методологічного опрацювання того, в який спосіб здійснюється пояснення шляхом використання риторичних прийомів, у тому числі й різних тропів. Якщо спитати пересічного суспільствознавця, який багато пише і, відповідно, публікує, які саме тропи він чи вона застосовує у своїх працях, можна припустити, що людина назве або декілька (приміром, порівняння), або зауважить, що її тексти – наукові, тобто нелітературні, тому таких прийомів в них немає. У такому випадку на поверхню спливає проблема розмежування наукового і публіцистичного дискурсу, що є складною задачею, однак рефлексія щодо використання тропів у суспільствознавчих текстах (на прикладі політичних теорій і теорій міжнародних відносин) дозволить привідкрити завісу над тим, яким же чином в них пояснюються і розгортаються ці теорії на мовному рівні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Практично усі дослідження, що проводяться з застосуванням дискурс-аналізу, містять

у собі приклади використання тих чи інших тропів та риторичних прийомів, оскільки це зумовлене самою специфікою використання мови, а методологію дискурс-аналізу й годі уявити без активного використання широко спектру мовних можливостей. Якщо говорити про застосування тропів, то в суспільствознавчих дисциплінах дуже поширена традиція дослідження *метафор*, зокрема завдяки працям Дж.Лакоффа [Lakoff, 1986] і Дж.Чартеріс-Блека [Charteris-Black 2006], при цьому слід відзначити, що праці Дж.Лакоффа видавалися і російською мовою, відтак з ними знайомі в Україні і ті науковці, які не працюють активно з англійськими джерелами. Якщо говорити про спроби пояснення теорій і зв'язків між ними за допомогою різних прийомів зіставлення і порівняння, то в цьому контексті прикладом може слугувати стаття, присвячена пошукам точок перетину між пікоекономікою Дж.Ейнслі на теорію (само)дисципліни М.Фуко [Osievskyi, Yakovlyev 2019]. У царині дослідження суспільствознавчих концептів яскравим прикладом використання метафор, порівнянь, навіть алегорій є стаття британської дослідниці К.Грін в якій вона намагається пояснити складність концептів, що використовуються у соціальних науках і їхню відмінність від концептів природознавчих, уживаючи метафору *кочівних концептів* (nomadic concepts), що дозволяє їй проілюструвати, як концепти кочують з одного «простору» в інші, як їх розуміють чи, навпаки, не сприймають одні «племена», і якою спільною мовою треба володіти, для того, щоб цим «племенам» порозумітися [Greene 2020]. Публікація К.Грін також примітна тим, що в ній авторка постійно звертається до природознавчого підходу до

досліджень, в якому основне «завдання» концепту полягає в тому, щоб на його основі можна було чітко виділити змінні для подальших кількісних досліджень, що, наприклад, в цілому відповідає підходу до роботи з концептами Г.Гертца [Goertz 2011]. Попри різні приклади публікацій, в яких активно використовуються риторичні прийоми, у тому числі тропи, відчувається брак систематичного дослідження не лише самих прикладів (бо це відповідатиме завданню політичної лінгвістики як окремої дисципліни), але й більш глибоких наукових розвідок самої природи *пояснення* за допомогою різних тропів.

Мета статті: з'ясувати можливості пояснення за допомогою тропів у політичних теоріях крізь призму підходів до дослідження самого феномену пояснення на основі праць Дж.Мігана і П.Рота. При цьому слід одразу зауважити, що праці і П.Рота, і Дж.Мігана будуть використанні лише в окремих їхніх аспектах через те, що обсяги статті не дозволяють здійснити ані повноцінний синтез їхніх теоретичних напрацювань, ані розгляд усього комплексу проблематики пояснення.

Виклад основного матеріалу.

Пояснення політичних теорій і теорій міжнародних відносин, на відміну від дисциплін природничого циклу, важко (переважно – практично неможливо) відтворити у вигляді формульного символічного запису. Звісно, підхід, згідно з яким природничі науки є еталоном (або в деяких традиціях – єдиними справжніми науками, до яких можна застосувати саме поняття *science*, що притаманно англосаксонським країнам) активно критикується вже не одне десятиліття. Утім окрім самої критики природничо-наукового еталону, суспільствознавчі дисципліни займаються й обґрунтуванням своїх методологій. У контексті цієї статті важливими є підходи до опрацювання механізмів *пояснення* (англ. *explanation*), що використовуються в соціальних науках, і в цій статті використовуватимуться напрацювання П.Рота та Дж.Мігана, однак перед тим, як їх застосувати до якогось емпіричного матеріалу, спершу розберімося з визначенням того, чи є *троп*.

Спершу погляньмо на декілька визначень

тропів: «у поетиці і стилістиці – незвичне, семантично двопланове слово або словосполучення, вжите у переносному значенні для характеристики будь-якого явища за допомогою вторинних смислових значень, актуалізації внутрішньої форми .<...> є наслідком виділення у слові прямого і непрямого значення» [ЛЕ 2007]. За «Енциклопедичним словником класичних мов», троп – це «слово, вживане в переносному значенні для характеристики будь-якого явища за допомогою вторинних смислових значень, актуалізації його “внутрішньої форми”» [ЕСКМ 2017].

Тропи також визначають як «слова і звороти, вжиті в переносному значенні» [ФЕС 2002: 648], але цікавішим є другий пункт з визначення тропів у філософському словнику: «назва аргументів, на основі яких представники античного скептицизму критикували тогочасні філософські системи, обґрутовуючи неможливість об'єктивного пізнання світу людиною» [ФЕС 2002: 648-649]. Хоча античний скептицизм не є предметом розгляду цієї статті, варто звернути увагу на те, що вже у ті часи давні філософи звертали увагу, за допомогою яких мовних прийомів риторичного характеру здійснювалася аргументація, тобто за допомогою яких прийомів організовувалося пояснення аргументів. Стаття про тропи у російському «Лінгвістичному енциклопедичному словнику» за авторством В.Н.Топорова каже нам, що тропи «згідно з тривалою традицією, є поняттям поетики і стилістики, що означає такі звороти (образи), які засновані на вживанні слів (чи сполучень слів) у переносному значенні та використовуються для посилення зображувальності та виразності мови» [ЛЭТП 2001]. Нідерландські науковці, автори «Загального наукового словника з літературознавства», пишуть, що троп – це термін з риторики, який використовується на позначення ситуації, коли «слово використовується в тому значенні, якого воно не має, але у процесі воно набуває значення іншого слова, яке має таке значення, тому троп передбачає зміну значення і відрізняється від інших видів зворотів (нід. *stijlfiguren*), в яких слова мають лише свої значення» [ALL 2012]. Цікаве й лаконічне визначення тропу дає у своїй кни-

зі «Риторика для вчителів» шведський ритор А. Сігрелл: «в риторичі – різні види висловів, які замінюють «нормальні» чи «природні», приміром, метафори» [Sigrell 2009: 122]. Слід наголосити, що в оригінальному визначенні слова «нормальні» та «природні» подані саме так – в лапках, тобто цей шведський автор іронічно вказує на те, що, мовляв, у слів може бути своє «нормальне», або «природне» значення, що, вочевидь, є добрим жартом для тих, хто серйозно займається семіотикою та теорією знаку.

Тепер перейдемо до розгляду емпіричного ілюстративного матеріалу, якого, насправді, можна знайти багато. Коли президент Росії В.Путін будь-що уникає називати опозиціонера Олексія Навального по імені, натомість, останнім часом, зокрема й під час «прямої лінії з народом» каже на нього «берлінський пацієнт», то цим він показує приклад *антономазії* – тропу заміни імені іншим іменем або назвою. З української політичної історії прикладами антономазії може бути «легітимний» або «професор» (про В.Януковича), «бджоляр» (про В.Ющенко), або різні *дисфемізми* (тобто грубі, вульгарні та емоційно навантажені) *антономазії* на позначення А.Лукашенка: «агрофюрер», «вусатий тарган», «Лукашеску», «пересидент», «Саша 3%» та більш нейтральне й давно вживане – «останній диктатор Європи».

Американський політолог, дипломат і лауреат Нобелівської премії миру 1973р. Генрі Кіссінджер у своїй книзі «Світовий порядок», у другому розділі, який присвячений європейській системі балансу сил та її кінцю, пише, що наступний після Отто фон Бісмарка рейхсканцлер Німеччини Лео фон Капріві «скаржився, що в той час як Бісмарк був здатний жонглювати п'ятьма м'ячами, йому було складно контролювати навіть два» [Кіссінджер 2017, 67].

Американський журналіст Девід Саттер, який у 1970-1990-ті рр. працював журналістом у СРСР, написав, за його власними ж словами, «колективну хроніку останніх п'ятнадцяти років Радянського Союзу» [Саттер 2018: 9], яку він промовисто назвав: «Доба безумства: занепад і кінець Радянського Союзу», перше оригінальне видання якої англійською мовою

побачило світ 1996 р., а український переклад було видано 2017-го р., український переклад Девід Саттер представляв у стінах Києво-Могилянської академії 4-го жовтня 2018-го р. і його зустріч зі студентами і викладачами модерував автор цієї статті. Варто відзначити, що переклад назви – не маркетинговий хід, як це часто буває з назвами книжок, в оригіналі книжка називається *Age of Delirium. The decline and fall of the Soviet Union*.

Відомий український дипломат, колишній директор Дипломатичної академії України імені Г.Удовенка при МЗУ України, Надзвичайний і Повноважний Посол України (нині – в Японії) Сергій Корсунський у своїй книзі «Зовнішня політика в епоху трансформацій» використовує багато різних тропів. Так, приміром, перший підрозділ першого ж розділу, в якому йдеться про погляд на світ із центру Східної Європи, він назвав «глобус України» [Корсунський 2020: 9] як гіперболічне порівняння-метафора, перший підрозділ другого розділу – «історія вчить, що вона нічому не вчить» [Корсунський 2020: 36] – *антифразис*, тобто вживання словосполучення в протилежному, іронічному значенні (вчить тому, що нічого не вчить) або й із сарказмом – по відношенню до усталеного бачення, що з історії можна винести уроки, але чи виносять їх ти, хто мав би це зробити. Підзаголовок третього підрозділу – «з'ясувати нез'ясовне» [Корсунський 2020: 65] як приклад *оксиморона* в стилі «гарячий сніг» або «квадратура кола», бо якщо щось – нез'ясовне, то ця характеристика з очевидністю й означає неможливість це «щось» з'ясувати, або і як вид *катахреси* з неузгоджуваними в буквальному сенсі лексичними значеннями – глобус (замість карти) країни. Примітно, що Д.Саттер називав останні 15 років СРСР «добою безумства», то підзаголовок до шостого розділу «Роль Росії» у книзі С.Корсунського звучить так: «театр абсурду» [Корсунський 2020: 139].

Розгляньмо дещо детальніше два приклади з книги С.Корсунського. Частина розділу про роль РФ називається «муміфікація Росії» [Корсунський 2020: 156-160], який розпочинається з того, що на початку 2020р. В.Путін зробив кілька ініціатив з «перетрушування

вмісту російської великодержавної скрині» [Корсунський 2020: 156], базова мотивація російського президента – «спроба протягнути в майбутнє Росії те, що є її імперським минулим» [Корсунський 2020: 157]. Після чого автор книги пише про те, що в Давньому Єгипті муміфікували фараонів, готували їх до потойбічного життя, і російські комуністи мають мумію Леніна в мавзолею, після чого згадуються і кумири В.Путіна – Іван Грозний і Йосиф Сталін [Корсунський 2020: 157]. Метафору муміфікації С.Корсунський розвиває далі і пише про те, що Росія «консервує путінізм – систему влади, що ґрунтується на кланово-олігархічній системі» [Корсунський 2020: 157], про закріплення «навіки» так званого «победобесія», про міфологізацію російського імперського минулого [Корсунський 2020: 158] і т.д., після чого по тексту маємо вже цілком риторичне питання: «Що ж це, як не чистісінька муміфікація минулого із спробою забезпечити йому замогильне життя?» (Корсунський 2020: 159). У цьому маємо приклад використання досить складного тропу – *металепсису*, де переносне значення відкривається в декілька кроків або через низку найменувань, але ми можемо логічно простежити, як метафора перетворення на мумію відображає складові сучасної російської ідеології та її особливостей.

Тепер перейдемо до розгляду феномену *пояснення*. Американський епістемолог Юджин Дж.Міган 1968р. видав книгу «Пояснення у соціальних науках: системна парадигма» [Meehan 1968]. Розглядаючи у третьому розділі своєї книги структуру пояснення, Ю.Міган спершу дає визначення системи: «системи – це формальні логічні структури, набори змінних (англ. *set of variables*) і правил, які керують (англ. *govern*) їхніми взаємодіями» [Meehan 1968: 31], і далі, на тій самій сторінці, Ю.Міган додає: «пояснення – це застосування логічної системи до опису» і «пояснення було визначено як інструмент який розкаже нам, як чи чому якась подія відбувається в емпіричному світі, уможливлуючи таким чином в принципі контроль над цією подією» [Meehan 1968: 31]. Таке визначення вочевидь хибує на те, що викликає багато питань, і в першу чергу

щодо того, що може означати «контроль над подією». Попри те, що Ю.Міган намагається викласти свою системну парадигму пояснення в логічний і «сухий» спосіб, у розділі «оцінювання пояснень», де він говорить про їхню (цих пояснень) якість він все рівно вимушений вдатися до метафор і порівнянь: він каже, що пояснення можна порівняти з мапою, бо воно, з одного боку, залежить від точки зору того, хто склав карту / сформулював пояснення, а з іншого, відповідає практичним задачам тих, хто цими картами / поясненнями користується [Meehan 1968: 98]. Як уже зазначалося в цій статті на самому початку, розгляд концепції обох науковців, які намагалися «розгадати» природу пояснення у соціальних науках, є складним завданням, що потребує щонайменше кількох публікацій, тож для практичних цілей саме цієї статті можемо взяти на озброєння викладені вище тези Ю.Мігана щодо визначення пояснення, його компонентів та метафоричного порівняння пояснення із мапою.

Щодо наступної концепції пояснення, автором якої є П.Рот, слід зауважити, що вона розроблялася у тісному зв'язку з феноменом *наративу*, що, зокрема, добре відображене у назві першої і однієї з найвідоміших статей цього дослідника: «Як наративи пояснюють», яка була опублікована влітку 1989 р. [Roth 1989]. Своєрідний символічний зсув – від наративів саме до пояснення – відбувся суттєво пізніше, коли у 2017 р. П.Рот опублікував статтю під назвою «Сутнісно наративні пояснення» [Roth 2017], що є алюзією на дуже відому працю британського філософа В.Голлі «сутнісно оспорювані концепти» [Gallie 1956]. У контексті цієї статті цей риторичний прийом, що його вжив П.Рот, дозволяє нам подивитися на природу пояснення: через натяк на працю одного автора, який обґрунтував, що деякі концепти завжди будуть за своєю природою оспорювані, інший автор вже з самої назви своєї статті повідомляє читачеві, що, на його думку, деякі пояснення «приречені» бути оформлені у вигляді наративу. Одним з найцікавіших тверджень щодо наративних пояснень, наведених П.Ротом в його новішій статті, є те, що деякі форми пояснення в принципі не можливо відокремити від наративу (одну

з ознак нарративного пояснення він назвав non-detachability [Roth 2017: 45], тобто «невідривність»). У своїй першій статті, присвяченій нарративній формі пояснення, П.Рот дійшов до висновку, що в межах певних наукових дисциплін «навчені читати і бачити певним способом» [Roth 1989: 477] і що низка дисциплін, зокрема історія, антропологія та психоаналіз не зможуть обійтися в принципі без нарративних пояснень [Roth, 1989: 477]. Якщо такий погляд на роль нарративу у поясненні (який, по суті, зводиться до того, що деякі теми можуть бути пояснені виключно у вигляді нарративу і він самий виступає в ролі пояснення), поєднати з визначенням пояснення за Ю.Міганом, то ключовими для нарративного пояснення стають його складові та зв'язки між ними, в якому треба застосувати логічну схему для опису ситуації, явищ, зв'язків між ними з тим, щоб уможливити «контроль». Звісно, розуміння того, в який спосіб цей контроль можна реалізувати у випадку, приміром, соціології та політології, заслуговує на окремий розгляд.

Разом з тим, представлений у цій статті ілюстративний емпіричний матеріал дозволяє нам говорити про те, що тропи можуть дуже добре виступати у вигляді вказівників на мапі, з якою порівнює пояснення Ю.Міган. Коли Д. Саттер пише про «добу безумства», він фіксує стан занепаду Радянського Союзу, ставить своєрідний діагноз, що слугує і дороговказом, бо у такий спосіб можна спрогнозувати, куди рухатиметься «безумна» держава. Коли С.Корсунський пише про «муміфікацію» та описує стан справ у сучасній Росії, він пояснює складові цього стану і процеси між ними, які, можливо, не видаються очевидними сторонньому спостерігачу: відродження культур Сталіна, якого дедалі більше росіян вважають одним з найвидатніших діячів своєї країни, «любов» до постаті не лише цього тирана, але й до Івана Грозного з боку В.Путіна, дуже особливий культ війни, відомий під дисфемізмом «победобесіє» - ці, на перший погляд, розрізнені компоненти, поєднуються за допомогою тропу металепису в один нарратив, який дозволяє цілісно *пояснити*, що саме відбувається в Росії і як це впливає і впливатиме на між-

народну політику (чому, власне, і присвячена книжка С.Корсунського – поясненню того, що відбувається у міжнародній політиці в нинішню епоху трансформацій).

Висновки.

Згідно з підходом Ю.Мігана, пояснення у суспільствознавчих дисциплінах слід розглядати як спосіб застосування логічних схем (в розумінні наборів змінних і зв'язків між ними) до емпіричного матеріалу з тим, щоб через процес розуміння процесів в ньому бути спроможними в якийсь спосіб їх «контролювати». При цьому самому Ю.Мігану не вдається оминати метафори як тропу для пояснення своєї теорії пояснення (хоч як тавтологічно це звучить), тож йому доводиться порівнювати якісне пояснення з картою, зауважуючи при цьому, що пояснення, як і мапа, залежить від точки зору дослідників, а також складається, з урахуванням практичних завдань, які перед ними стоять. Розглядаючи нарратив як форму і вид пояснення, П.Рот прийшов до концепції «сутнісно нарративних пояснень», що, зокрема, означає, що є види пояснень, які принципово неможливі без нарративу, а, відтак, і без певних тропів. Поєднання цих двох підходів дозволяє твердити, що різні види тропів у політичному дискурсі виконують роль пояснення, оскільки дозволяють зафіксувати, наче на мапі, певний стан речей (ставлень, емоцій, вражень, відобразити політичну позицію), а також описати особливі зв'язки між дискурсами, що особливо добре видно у випадку складних тропів (приміром, металепису). Політичний дискурс на практиці неможливо передати у символічних формах чи у вигляді «сухого» наукового тексту, оскільки так «картографувати» змінні і зв'язки між ними практично неможливо. У цьому контексті перспективними для подальших досліджень видаються механізми розуміння складних політичних дискурсів як когнітивних карт, а також аналіз окремих ідіолектів та ідіостилів на предмет найбільш уживаних стилів, що дозволить застосувати подальші напрацювання концепції пояснення Ю.Мігана та П.Рота, що не були охоплені цією статтею, до ширшого кола політичної проблематики.

Бібліографічні посилання

- Енциклопедичний словник класичних мов* (2017). Л.Л.Звонська, Н.В.Корольова, О.В.Лазер-Паньків та ін. Київ: ВПЦ «Київський університет». С. 509.
- Кіссінджер, Г. (2017). *Світовий порядок. Роздуми про характер націй в історичному контексті*. Київ: «Наш формат».
- Корсунський, С. (2020). *Зовнішня політика в епоху трансформацій*. Харків: Віват.
- Літературознавча енциклопедія: у 2 т.* (2007). Авт.-уклад. Ю.І.Ковалів. Київ: ВЦ «Академія», Т. 2: М-Я. С. 503.
- Литературная энциклопедия терминов и понятий*. (2001). Под ред. А.Н. Николюкина. Институт научной информации по общественным наукам РАН: Интелвак, 2001. Стб. 1099-1100.
- Сатгер, Д. (2018). *Доба безумства. Занепад і кінець Радянського Союзу*. Київ: Дух і літера.
- Філософський енциклопедичний словник*. (2002). В.І. Шинкарук (гол. редкол.) та ін. Київ: Інститут філософії імені Григорія Сковороди НАН України: Абрис. С. 648.
- Algemeen Letterkundig Lexicon*. (2012). G.J. van Bork, D. Delabastita, H. van Gorp, P.J. Verkruijsse, G.J. Vis. geraadpleegd op 2 juni 2021 https://www.dbnl.org/tekst/dela012alge01_01/dela012alge01_01_02026.php
- Charteris-Black, J. (2006). *Politicians and Rhetoric. The Persuasive Power of Metaphor*. Palgrave MacMillan (Basingstoke), ISBN: 978-0-230-01981-2
- Gallie, W.B. (1956). Essentially Contested Concepts. *Proceedings of the Aristotelian Society, New Series*, 1956. Vol. 56. P. 167-198.
- Greene, C. (2020). Nomadic concepts, variable choice, and the social sciences. *Philosophy of the Social Sciences*, 50(1), 3-22. DOI: 10.1177/0048393119878783
- Lakoff, J. (1986). A Figure of Thought. *Metaphor and Symbolic Activity*, 1(3), 215-225.
- Goertz, G. (2011). *Social Science Concepts: A User's Guide*. New Jersey: Princeton University Press, 2011.
- Meehan, E. J. *Explanation in Social Science. A System Paradigm*. Homewood: The Dorsey Press, 1968.
- Osiievskiy, Y. & Yakovlyev, M. (2019). Sirens in the Panopticon: Intersections between Ainslean picoeconomics and Foucault's discipline theory. *Foucault Studies*, Vol. 1(27), 117-143. <https://doi.org/10.22439/FS.V27I27.5894>
- Roth, P. (1988). Narrative Explanations: The Case of History. *History And Theory*, 27(1), 449-478. <https://doi.org/10.2307/2504958>
- Roth, P. (2017). Essentially narrative explanations. *Studies In History And Philosophy Of Science Part A*, 62, 42-50. <https://doi.org/10.1016/j.shpsa.2017.03.008>
- Sigrell, A. (2009). *Retorik för lärare: konsten att välja språk konstruktivt*. Retorikförlaget.

References

- Algemeen Letterkundig Lexicon* [General literature science lexicon]. (2012). G.J. van Bork, D. Delabastita, H. van Gorp, P.J. Verkruijsse, G.J. Vis. geraadpleegd op 2 juni 2021 https://www.dbnl.org/tekst/dela012alge01_01/dela012alge01_01_02026.php (in Dutch)
- Charteris-Black, J. (2006). *Politicians and Rhetoric. The Persuasive Power of Metaphor*. Palgrave MacMillan (Basingstoke), ISBN: 978-0-230-01981-2
- Entsyklopedychnyi slovnyk klasychnykh mov* (2017). [Encyclopedical dictionary of classical languages] L.L. Zvonska, N.V. Korolova, O.V. Lazer-Pankiv ta in.. Kyiv: VPTs «Kyivskiy universytet». S. 509. (in Ukrainian)
- Filosofskiy entsyklopedychnyi slovnyk* [Philosophical encyclopedia dictionary]. (2002). V.I. Shynkaruk (hol. redkol.) ta in. Kyiv: Instytut filosofii imeni Hryhoriia Skovorody NAN Ukrainy: Abrys. S.648. (in Ukrainian)
- Gallie, W.B. (1956). Essentially Contested Concepts. *Proceedings of the Aristotelian Society, New Series*, 1956. Vol. 56. P. 167-198.
- Goertz, G. (2011). *Social Science Concepts: A User's Guide*. New Jersey: Princeton University Press.
- Greene, C. (2020) Nomadic concepts, variable choice, and the social sciences. *Philosophy of the Social Sciences*, 50(1), 3-22. DOI: 10.1177/0048393119878783
- Kissindzher, H. (2017). *Svitoviy poriadok. Rozdumy pro kharakter natsii v istorychnomu konteksti*. [World

- order: thoughts about nations in historical context]. Kyiv: «Nash format». (in Ukrainian)
- Korsunskyi, S. (2020). *Zovnishnia polityka v epokhu transformatsii* [Foreign policy in the age of transformation]. Kharkiv: Vivat. (in Ukrainian)
- Lakoff, J. (1986). A Figure of Thought. *Metaphor and Symbolic Activity*, 1(3), 215-225.
- Literaturnaya entsiklopediya terminov i ponyatiy*. (2001). Pod red. A.N.Nikolyukina. Institut nauchnoy informatsii po obshchestvennym naukam RAN: Intelvak. 2001. Stb. 1099-1100. (in Russian)
- Literaturoznavcha entsyklopediia*: [Literary science encyclopedia] u 2t. (2007). Avt.-uklad. Yu. I. Kovaliv. Kyiv: VTs «Akademiia», T.2 : M-Ya. S. 503. (in Ukrainian)
- Meehan, E.J. (1968). *Explanation in Social Science. A System Paradigm*. Homewood: The Dorsey Press.
- Osiievskyi, Y. & Yakovlyev, M. (2019). Sirens in the Panopticon: Intersections between Ainslean picoeconomics and Foucault's discipline theory. *Foucault Studies*, 1(27), 117-143. <https://doi.org/10.22439/FS.V27I27.5894>
- Roth, P. (1988). Narrative Explanations: The Case of History. *History And Theory*, 27(1), 449-478. <https://doi.org/10.2307/2504958>
- Roth, P. (2017). Essentially narrative explanations. *Studies In History And Philosophy Of Science Part A*, 62, 42-50. <https://doi.org/10.1016/j.shpsa.2017.03.008>
- Satter, D. (2018). *Doba bezumstva. Zanepad i kinets Radianskoho Soiuzu* [Age of delirium. The end and fall of the Soviet Union]. Kyiv: Dukh i litera. (in Ukrainian).
- Sigrell, A. (2009). *Retorik för lärare: konsten att välja språk konstruktivt* [Rhetoric for teachers: the art of choosing language in a constructive manner]. Retorikförlaget. (in Swedish)